

Borrby

Distrikt Borrby

Borrby kyrka. Foto Jorchr / GFDL

HISTORIA

Borrby omges av sägner om forntida borgar, heliga källor och försvunna kyrkoruiner. I förhistorien kan finnas verkliga händelser som ligger bakom de sägner som berättas idag. I Österlenmuseets magasin finns tusentals fornsaker härifrån i Blågårdssamlingen, en del spektakulära som en hel glasbägare med fasetterade sidor från romersk järnålder, tillverkad i medelhavsområdet ca 300 e Kr, som förvaras i Lund. Ett annat är den berömda Borrbyyxan, en stor processionsyxan som offrades till gudarna under bronsåldern.

Borrby Kungsgårds kallades på 1400-1500 talet för Borrby Hovgård. Gårdens uppgift var att dra in pengar till Ärkebiskopen i Lund samt att hålla socknens folk under uppsikt.

Ärkebiskopen kunde även bo på gården vid besök i trakten. 1858 bodde den siste officeren Ernst Bogislaus von Segebaden på gården när han var chef för Borrby skvadron. Han dog 1892 och var arméns äldste i tjänst varande officer 75 år gammal. Fortfarande sägs Major Segebaden köra från Borrby kyrkogård för att titta till Kungsgården, speciellt tidiga sommar morgnar när diset ligger på, kan man höra vagnen och hästarna, men man ser dom aldrig.

I Borrby backar ligger en brunnsliknande källa kallad Sisselas eller Cecilias källa. Källor är ofta uppkallade efter kvinnliga helgon och det finns ett antal sägner som berättar hur den uppstod. En säger att Sjökungens Borre, som var en vild person, hade fattat tycke för den vackra Sissela som för att skyddas sattes som novis i ett kloster. Borre tog sig dit och rövade bort henne när hon var ute i klosterträdgården. Borre förföljdes av Sisselas bröder, de mäktiga Trulsarna som bodde i en borg där Borrby kyrka nu ligger. När bröderna hann i kapp Borre, avlossade de en pil mot honom men den missade sitt mål och genomborrade istället Sisselas hjärta. På platsen där hon föll död ner och blodet färgade jorden röd, rann en källa upp. Kung Borre flydde vidare men hanns upp av bröderna och blev nedskjuten. Bautastenen,

Borrestenen, från järnålder anses ha rests över hans grav och där står den än i dag, mytomspunnen med trolleri och bloss. Här i backarna, mitt i Prästakärret, sägs också kung Borres borg ha legat. En annan tradition säger att här fanns ett kloster där en jungfru Cecilia, vistades. Sjökung Borre friade till henne men för att hindra giftermålet dödade Cecilia av klosterinnevånarna och det sprang upp en källa på platsen. Borre jagade bort invånarna i klostret och förstörde det. Han tvingades fly upp i kyrktornet som han belägrade. Han svalts ut men blev förföljd och höggs ner där Borrestenen står till hans minne.

Tre tulus, bältesprydnader från ett stort bronsåldersgravfält vid Borrby strand. Foto: Rockart Österlen.

Mälarhusens livräddningsstation grundades 1855 och räddade 257 människoliv under åren som följde. Det finns flera målade beskrivningar om hur manskap med livet som insats gav sig ut i rasande stormar för att rädda nödställda. Livräddningsstationen låg bredvid Röda längan som byggts eftersom de många skeppsbrotten ledde till att det ofta fanns så många nödställda sjömän att gårdarna i trakten inte kunde härbärgera dem. Huset hade tjocka murar av gråsten, höga timmerväggar, ett rött tegeltak som syntes vida omkring, det enda i trakten och som gav huset dess namn. Det är höljt i dunkel vem som byggde huset men mycket talar för att det var den engelska regeringen som byggde huset för sina sjömän, som ofta förläste här. Röda längan var en samlingspunkt för folk i trakten, inte minst när det var oväder. Vid stormar och skeppsbrott kastades alla möjliga saker överbord och spolades i land på stranden. Det var snarare regel än undantag att dessa behölls av upphittaren, trots att det betraktades som stöld. Många av besättningsmännen som räddades bodde där i flera veckor. Där huserade svenskar och tyskar, engelsmän och holländare, norrmän och ”folk som man aldrig blev klok på var de hörde hemma”. Där var herrans ett liv på en mängd olika språk – inte minst när fat med öl, vin eller sprit hade bärgats från havet.

Långt innan Mälarhusens livräddningsstation kom till, gick ett engelskt fartyg på grund. Alla ombord drunknade och spolades i land, däribland ett antal rika passagerare. Det kunde man se på likens fingrar, som pryddes av dyrbara ringar. Kropparna fördes upp till Röda längan, i väntan på gravsättningen på Löderups kyrkogård. Under tiden passade byborna på att beröva de döda deras ägodelar. För att komma åt ringarna, skar de av fingrarna på liken, som därmed kom stympade i gravarna. Efter detta började de döda att gå igen. I Mälarhusen såg man dem komma som ljusa skepnader från Löderupshället. De följde samma väg som de hade forslats till kyrkan och fortsatte ända ner till stranden där olyckan hade ägt rum. De stannade en stund vid vattenbrynet, innan de ljudlöst återvände mot kyrkogården.

Landsvägar fanns inga 1762 men drygt 50 år senare, under en militär rekognosering fanns det vägar och man kan läsa att den största inom Borreby Socken är i allmänhet dålig och i mindre *godt stånd*; men är höst och vår bättre än i Löderup, Walleberga och Hoby i *anseende till den fastare Jordmän där finnes. De mindre vägarne äro tämmeligen goda.*

PLATSER

Blågård, gården var en tid målad i en skrikande blå färg, noterat 1931.

Borrby, Burgaby 1133, innehåller i förleden ordet borg med syftning antingen på en försvarsanläggning eller på en höjdformation. Efterleden by, gård. Backarna löper som en ryggrad genom Borrby by, det kan vara de som givit Borrby sitt namn, Backeby. Sägneras Borre, sjökungen, har inget med namnet att göra.

Grönabjär, Grönneberg 1514, naturnamn.

Kyls strand, 12 kilometer sandstrand.

Mälarhusen, ursprungliga namnformen var Melahusen, Mälarehusen i 1909 års postortförteckning. Namnet syftar antagligen på strandreven Mälarna. Mel är forndanska, grusbank eller sandbank, sanddyn. Begreppet *Desse Mälar* förekommer i Bengt Cronbergs landskapsbeskrivning från mitten av 1700-talet. På en karta upprättad 1772 över Hagestads bys ägor, benämnes sandområdet i söder *Mälen*. Sandflykten var ett stort problem och antagligen svor man över detta förbannade mjöl, mäl eller mael på danska, som ideligen ställde till det och som vid den här tiden var en värdelös och besvärlig del av landskapet.

Raasshöy, 1570.

Raftasten, Rauffte stienn, 1569, Här har det stått en mycket hög sten.

Skäggabäck, vattendrag, Schaggebech, 1514, heter Tygeå i sitt övre lopp. Skulle kunna var komponerat av skägg, möjligen använt som växt- eller växtdelbetydelse i halvgräs.

LÄS MER

Biskopsvisitationer i Skåne, Landsarkivet i Lund skriftserie 2, 1697.

Borreby kyrka i äldre beskrivningar, 1943.

Borres bygd. Några berättelser från Österlen, saml. av C. F Ohlsson. 1966.

En socken berättar. Glimtar från Borrby socken genom tiderna, H. Malmberg, 1945.

Kristianstads län 1762, C. Wallin, 1981.

Mästersmederna i Borrby, G. Åberg, 1968.

Näringsliv i Borrby socken, Malmberg, H N. 1945.

Sydöstra Skånes medeltida prästerskap. 2 Borrby kanikförsamling, C. Wallin, 1977.

Utvandring. En jämförelse mellan två socknar i sydöstra Skåne, A. Alebo, 1982.